

Губенко А. О., здобувач ННВЦ, НУЦЗУ, м. Харків

Gubenko A., Applicant, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИХОВНИХ КОНЦЕПЦІЙ В УКРАЇНІ

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF IMPLEMENTATION OF PUBLIC MECHANISMS OF EDUCATIONAL CONCEPTS APPLICATION IN UKRAINE

В статті проаналізовано основні засади державного управління патріотичним вихованням студентів, як чинника, що консолідує суспільство в цілому, формує в особі студента соціально-значущу спрямованість, допомагає чітко визначити життєві орієнтації. Нині патріотичне виховання студентів символізує ідею історичної спадковості, зв'язки поколінь. Організація цієї роботи у внз передбачає взаємодію усіх суб'єктів освітнього процесу, спрямованого на виховання студентів, формування у них патріотичних переконань і стійких норм поведінки.

Ключові слова: державне управління, управління виховною системою, вища освіта.

Increased attention by the public authorities to the patriotic education of students in higher education in modern conditions due to several reasons: the development of society democratization and de-politicization of the education system, increase the flow of information, the complexity of the transformations taking place in society and conducting anti-terror operations, the expansion of international relations, the need to rethink the conceptual and methodological bases of theory of patriotic education of the younger generation and others.

Keywords: public administration, management of educational system, higher education.

Постановка проблеми. Підвищена увага до виховної проблематики досить актуальна для українського суспільства. Вона з'явилася на хвилі як найгострішої соціальної кризи, яка впливає на свідомість, почуття, характер кожної окремої людини, так і необхідності підвищення уваги до патріотичного виховання молоді. Результатом такого впливу виявилися наростаючі загрози дегуманізації, гіпертрофованого раціоналізму, втрати високих моральних ідеалів, асоціальна поведінка молоді, що свідчить про низьку ефективність її виховання з боку суспільних і громадських організацій, а також державних структур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз літературних джерел з досліджуваної теми показав, що питання, пов'язані з використанням зарубіжного досвіду впровадження механізмів державного управління освітньо-виховною сферою у вищій школі, є недостатньо вивченими і вимагає подальшого уточнення і обґрунтування. Певний науковий і практичний інтерес в

плані осмислення місця і ролі державного управління освітньо-виховним процесом представляють концептуальні ідеї, викладені в роботах [1–7].

Постановка завдання. Метою статті є проаналізувати зарубіжний досвід при впровадженні державних механізмів реалізації виховних концепцій в Україні.

Виклад основного матеріалу. Світова школа рухається по шляху демократизації виховання. У розумінні демократизму виховання має два взаємовиключні підходи. Перший, заснований на ідеї егалітаризму, виходить з того, що усі діти рівні від народження, і пропонує зосередитися на принципах однакового виховання. Цей підхід до кінця 1980-х років був офіційною доктриною колишнього СРСР і значною мірою Японії.

Проте другий підхід, заснований на ідеї антиегалітаризму, набуває все більше прибічників. Він засновується на тому, що система виховання повинна виконувати дві функції: власного виховання і соціального відбору. У першому випадку йдеться про придбання знань, умінь, формуванні характеру, у другому – про розподіл за різними професійними і громадськими стратами. Вища школа повинна ефективно здійснювати обидві функції і тим самим вирішувати завдання демократичного виховання. Антиегалітаристи виходять з того, що слід звести до необхідного мінімуму рівність і максимально враховувати відмінності суб'єктів виховної дії.

Демократична система виховання припускає орієнтацію на ряд важливих умов: рівність членів суспільства незалежно від соціального положення, полу, національної, релігійної, расової приналежності. Їй властива така організація навчального процесу, при якій формується людина, здатна вільно, творчо мислити і працювати. Демократичне виховання засноване на ідеях плюралізму, варіативної диверсифікації, внаслідок якої відкриваються перспективи багатозначного за цілями і змістом виховання і навчання [4].

У сучасному світі політико-культурне виховання і освіта – неодмінні складові надмоноетнічних цивілізаційно-культурних співтовариств. В умовах сучасних цивілізацій можливі дві взаємовиключні долі окремих народів. Перша припускає, що провідні етноси, подібно до бульдозеру, роздавлять самотутню культуру і вченість малих етносів. Друга має на увазі конструктивний міжетнічний діалог, в якому помітну роль грає виховання і освіта.

В Україні злободенність теоретичної і практичної розробки політико-культурного виховання необхідна принаймні за трьома серйозними обставинами. По-перше, кризою ідей і досвіду соціалістичного інтернаціонального виховання. По-друге, соціально-демографічними переміщеннями, викликаними співпрацею з біженцями і імігрантами. По-третє, посиленням процесів національно-культурного самовизначення. В умовах співіснування в країні різних типів цивілізацій вимагається приділяти значно більше уваги науковим аспектам проблем культурних відмінностей.

Оцінюючи стан політико-культурного виховання в Україні, слід визнати, що воно не є пріоритетом освіти і науки. У політичних деклараціях і наукових працях містяться вірні заклики до виховання у душі політичної культури, проте

не завжди і не скрізь вони впроваджуються в практику. Вчені-практики, викладачі нерідко замовчують такі "незручні питання", як міжетнічні конфлікти, культурні забобони, націоналізм. Між тим політ-культурність людини зовсім не генетичного походження. Вона соціально детермінована і має бути вихована. У цих умовах особливу актуальність для вітчизняної науки державного управління а також школи набуває вивчення і творче використання позитивного світового досвіду політ-культурного виховання.

В нашій роботі проаналізовано матеріали про сучасний стан вищої школи та державного управління впровадженням виховних технологій у провідних країнах світу: Австралії, Англії, Німеччини, США, Канади, Франції, Японії. Охарактеризовані загальні і особливі риси розвитку виховання в цих країнах. Зарубіжний досвід розглядається крізь призму і пріоритети української вищої школи і науки державного управління. При цьому вирішуються два взаємозв'язані завдання: зіставлення державотворчих виховних ідей і практики і формулювання на їх основі підходів прогностичного характеру. Теорія і практика виховання вивчаються синхронно з виділенням певних моделей (своєрідного "сухого залишку").

При усій специфічності виховання в окремих країнах відбиваються актуальні і глобальні підходи в основі яких закладено організаційні принципи механізму державного управління данним процесом, що дозволяє залучати студентів до тих цінностей виховання і освіти, які лежать поза корпоративними, вузькими соціальними і національними інтересами.

Теоретична база виховання постійно оновлюється і коригується. Цьому процесу сприяють багато важливих чинників: всезростаючий обсяг знань, умінь, навичок, необхідних студентам, результати досліджень природи дитинства, досвід роботи вищих навчальних закладів. Виховання потребує певних, часто дуже серйозних змін. Так, науково-технічна революція 1960-1970-х рр., технологічна революція і поворот до інформаційно-орієнтованого суспільства 1980-1990-х рр. пред'явили підвищені вимоги до вузівського виховання, які повинні відповідати новому рівню виробництва, науки, культури. Отже, оновлення теоретичної бази виховання є актуальним, насущним завданням.

Світова спільнота по-новому визначає зміст механізмів державного управління процесом виховання, стикаючись з його надмірною стандартизацією і регламентацією, що народжують ілюзію, за якою можна виховати особу в строго логічному порядку, шляхом тих або інших технологій. Часто недооцінюється необхідність за допомогою виховання заохочувати здоровий глузд, допитливість, прагнення експериментувати. Вихованість – одна з вирішальних життєвих цінностей. Вона означає не лише тягу до витягання матеріальних благ, але і усвідомлення необхідності широкої культури [1].

Щоб осмислити значення і мету виховання в різних країнах, необхідно враховувати національні традиції. У Англії виховання розцінюють передусім відповідно до майбутнього соціального положення. У Німеччині і Франції помітна особлива прихильність до інтелектуального виховання. У США до виховання

частенько відносяться прагматично. У Японії культ вихованості традиційно поєднується з неприйняттям філософії вещизму.

В умовах наростаючої інтернаціоналізації і інтеграції сучасного світу міняються цілі і завдання виховання. Типовий приклад цього - ідеї, викладені в доповіді Національної комісії за освітою Великобританії (1993). Головне завдання ефективного виховання, відзначається в доповіді, полягає в тому, щоб навчити досягати успіху.

Існує безліч національних центрів, що займаються теорією виховання. Передусім це педагогічні університети, університетські кафедри і департаменти. Крім того, є спеціальні наукові педагогічні дослідницькі центри: Національна академія освіти (США), Національний педагогічний інститут і Центр педагогічної документації (Франція), Національний інститут педагогічних досліджень (Японія) тощо. При розробці теорії виховання педагоги різних країн об'єднують свої зусилля. Координуючі функції виконують наукові центри: Інтернаціональне бюро виховання (Швейцарія), Міжнародний інститут педагогічних досліджень (Німеччина), Міжнародний педагогічний центр (Франція), Міжнародний інститут освіти (США) та ін. Активно діють Європейське суспільство порівняльної педагогіки і Всесвітній центр з порівняльної педагогіки [2, с. 77].

Як показує джерельний аналіз, зараз у світовій і вітчизняній гуманістичній науці йде пошук біосоціальної загальнодержавної виховної парадигми. При цьому вчені спираються на досягнення ряду природних наук про співвідношення біологічного і соціального в природі людини.

Виховання – головний напрям діяльності не тільки державних інститутів, а й вищої школи, яка користується в данному процесі нормативно-правовими актами Міністерства освіти і науки України, та має чітко працюючий організаційний механізм, який базується на державних нормативних актах. Проте перед світовою спільнотою стоїть глобальна мета - визначити ієрархію державних завдань і пріоритетів виховання, виходячи із загальнолюдських, фундаментальних цінностей. В. Міттер пропонує фокусувати таку ієрархію навколо проблемних блоків:

- виховання толерантного відношення до інших людей, рас, релігій, соціальних устроїв, ідеалів виховання;
- виховання персональних морально високих якостей;
- виховання навичок співіснування з людьми – представниками іншої раси, мови, релігії, етносу та ін.;
- виховання почуттів співчуття і готовності допомогти іншим людям;
- виховання в ім'я миру.

У кожній країні існують свої механізми державного управління вихованням, які розглядаються з урахуванням власних завдань і пріоритетів. У США, наприклад, документ "Америка – 2000: стратегія розвитку освіти" (1991) передбачає використовувати заклади освіти як центр, здатний перебудовувати розвиток цивілізованого суспільства. Програму морального виховання пропонується базувати на біблійських цінностях і принципах. Наприклад, в одній з про-

грам морального виховання, що з'явилася в 1972 р. і потім неодноразово перевидавалася, пропонується система універсальних цінностей в цитатах з Біблії і праць Батьків християнської Церкви. На перший план висуваються чесність, цілісність, прямота, старанність, особиста відповідальність. Описано 60 головних рис вдачі, які слід формувати у дітей (відвага, постійність, рішучість, наполегливість, співчуття, терпимість та ін.).

У доповіді Національної комісії з освіти Великобританії (1993) вказано, що школа повинна передавати підростаючому поколінню такі цінності, як правдивість, пошана до інших, почуття обов'язку по відношенню до суспільства, турбота про людей, а також культурна спадщина. Також підкреслена важливість того, щоб діти росли громадянами демократичного суспільства, знали, як воно функціонує, свої права і обов'язки, були виховані у дусі терпимості і свободи. У доповіді відзначається, що освіта - це не лише передача знань, але і наділ моральною і духовною силою [6, с. 37].

У інструкціях Міністерства освіти Франції (1985) передбачається, що в процесі навчання необхідно виховувати особу цивілізованого і демократичного суспільства, спрямовану до істини, з вірою в людський розум, з почуттями відповідальності, власної гідності, пошани до інших людей, солідарності, неприйняття расизму, розуміння універсальності різних культур, любові до Франції, нерозривної з любов'ю до Свободи, Рівності, Братерства.

У Японії закон про освіту (1947) проголошує, що на школу покладена місія формування нації, що наслідує ідеали світу і людяності. У цьому документі визначені основні цілі державної моделі виховання: повноцінно розвивати особу; виховувати будівельників миролюбної держави і суспільства, людей, які люблять істину і справедливість, особисту свободу, працю, мають відповідальність і дух незалежності; виховувати у дусі співпраці, взаєморозуміння і незалежності; розвивати розуміння традиційного і сучасного, готовність до міжнародної співпраці; формувати навички повсякденного життя; зміцнювати дух і тіло як основи щасливого, гармонійного особистого життя. Окрім основних нормативних актів, заклади освіти Японії керується документами, де конкретизована програма виховання [5, с. 23]. Так, в 1966 р. Центральна рада з освіти видала "Опис ідеального японця", де визначено шістнадцять відповідних якостей, які розбиті на чотири групи: 1) якості персональні: бути вільним, розвивати індивідуальність, бути самостійним, управляти своїми бажаннями, мати почуття паритету; 2) якості сім'янина: уміти перетворити свій будинок на місце любові, відпочинку, виховання; 3) якості громадські: бути відданим роботі, сприяти добробуту суспільства, бути творчою людиною, шанувати соціальні цінності; 4) цивільних якості: бути патріотом, шанувати державну символіку, мати найкращі національні якості [7].

Згідно з інструкціями Міністерства освіти Японії, головними являється формування активної громадської особи. Так, наставник повинен наслідувати п'ять заповідей: формувати не стільки норми поведінки, скільки розуміння способу життя; звертати особливу увагу на вироблення навичок самоаналізу поведінки, думок, почуттів, здібностей до самостійних і відповідальних вчинків; учити

шанувати інтереси інших людей; виховувати в процесі групової діяльності; сприймати, як свої власні, інтереси і проблеми групи.

Висновки. Таким чином, розвиток державного управління вихованням у сучасному світі – багатосторонній процес, масштаби і результати якого дуже значні. Сталися рішучі зміни, викликані потребами людської цивілізації. Найважливішою тенденцією можна вважати прогрес як шкільного так і виховання у вищих навчальних закладах і освіті, які залишаються опорою духовності, вогнищем придбання національних і загальнолюдських культурних цінностей. Заклади освіти помітно змінюють свій вигляд, який наближається до рівня сучасних соціальних, політичних, державних вимог. Резюмуючи розвиток виховання у сучасному світі, виділимо в ньому ті тенденції, які викликають основну мету виховання особистості в будь-якій країні:

- 1) формування дружнього і позитивного відношення до оточення;
- 2) розвиток самодіяльності і навчання взаємодії з іншими людьми (дітьми і дорослими);
- 3) виховання у дусі плюралізму і підготовка до діалогічного спілкування;
- 4) пробудження почуття національної приналежності;
- 5) виховання міжнародної солідарності.

Список використаних джерел

1. Баглик В.С. Механізми реалізації державної молодіжної політики України / В.С. Баглик / «Ольвійський форум – 2015: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» : тези. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – Том 1. – С. 91–93.
2. Балакірева О. М. Формування економічної активності молоді : інформ. брошура / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар, Т. О. Паладійчук. – К. : СПД Соколянський А. Ю., 2013. – 51 с.
3. Жаков К. Ф. О воспитании: золотой фонд педагогики / Сост.-ред. А.П. Фурсов. – М. : Школьная пресса, 2005. – 192 с.
4. Марущак В. П. Державне управління та функції управління / В. П. Марущак // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : ХарПІ НАДУ «Магістр», – 2006. – № 1 (27). – С. 101–102.
5. Рауфи А. Феномен Японии / А. Рауфи. – Душанбе : Шарки озод, 2000. – 40 с.
6. Селезнева Н.А. Размышления о качестве образования: международный аспект // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 4. – С. 35–48.
7. Толстоухов А. Держава і молодь / А. Толстоухов // Соціальна психологія. – 2011. – № 1 (9). – С. 162–163.

References

1. Bahlyk, V.S. *Mechanisms of Implementation of the State Youth Policy in Ukraine*. Thesis. Ольвійський форум – 2015: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі, 2015. Mykolayiv: Petro Mohyla Black Sea National University, 2015. Print.
2. Balakireva, O.M., Bondar, T.O. and Paladiychuk, T.O. *Formation of economic activity of young people [Formuvannja ekonomichnoj aktyvnosti molodi]*. Kiev: SPD Sokoljanskij A.Yu., 2013. Print.
3. Zhakov, K.F. *About education: golden pedagogy fund [O vospitanii: zolotoj fond]*

pedagogiki]. Moskow: Shkol`naja pressa, 2005. Print.

4. Maruschak, V.P. " Public administration and management functions " [Dergavne upravlinnja ta fukkcii upravlinnja]. *Aktual`ni problemy dergavnogo upravlinnja* 1 (27) (2006): 101-02. Print.

5. Raufi, A. *The phenomenon of Japan [Fenomen Japonii]*. Dushanbe: Sharki ozod, 2000. Print.

6. Selezneva, N.A. Reflections on the quality of education:international aspect [Razmyshlenija o kachestve obrazovanija: megdunarodnyj aspekt]. *Vysshee obrazovanie segodnja* 4 (2003): 35-48. Print.

7. Tolstouhov, A. State and youth [Dergava I molod`]. *Social`naja psihologija* 1 (9) (2011): 162–163. Print.